

Alexandre Flesch
Klub Przyrodników – Koło Poznańskie
os. Stefana Batorego 20/62, 60-687 Poznań
e-mail: alex.flesch@gmail.com

Mikołaj Kaczmarski
Instytut Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczy
w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71 C, 60-625 Poznań
e-mail: traszka.com@gmail.com
Klub Przyrodników – Koło Poznańskie
os. Stefana Batorego 20/62, 60-687 Poznań

Marcin Warchałowski, Monika Pietraszko

WYKAZ INTERWENCJI CHIROPTEROLOGICZNYCH PROWADZONYCH NA PRZEŁOMIE 2016/2017 ROKU W OKOLICACH BIELSKA-BIAŁEJ

List of chiropterological interventions made in 2016/2017 in Bielsko-Biała and surrounding area

Urbanizacja powoduje wiele niekorzystnych zmian w środowisku naturalnym, w tym także wpływa bezpośrednio i pośrednio na funkcjonowanie populacji nietoperzy. Konsekwencją tego procesu jest utrata naturalnych schronień nietoperzy np. w dziuplach drzew, ale powstające budynki w miastach stają się nowymi, potencjalnymi kryjówkami, które mogą wykorzystywać zarówno zimą, latem, jak i w czasie swoich wędrówek (Lesiński et al. 2001a, b, Dziegielewska 2002, Łupicki et al. 2007, Gottfried et al. 2008). Zdaniem niektórych autorów zasiedlanie przez nietoperze budynków stanowi przystosowanie do klimatu o stosunkowo długiej chłodnej porze roku (Lesiński 2006). Ponieważ większość obywateli czuje obawę przed dzikimi zwierzętami, w przypadku pojawienia się nietoperza w mieszkaniu lub innym widocznym miejscu, wielu z nich panicznie stara się go pozbyć.

Większość interwencji związana jest z przypadkowym dostaniem się pojedynczych osobników do mieszkań, istnieją też przypadki, kiedy nietoperze są odnajdowane w bardzo dużej liczbie. Nietoperze znajdują się także w trakcie prowadzenia prac remontowych i budowlanych. Przeważnie zwierzęta wymagają jedynie bezpiecznego wypuszczenia na wolność. Nierzadko jednak spotykane są osobniki okaleczone, a przez to niezdolne do opuszczenia ludzkich siedzib o własnych siłach. W takich przypadkach mieszkańcy szukają pomocy w ośrodkach rehabilitacji dzikich zwierząt, uniwersytetach, ogrodach zoologicznych lub stowarzyszeniach przyrodniczych. Celem niniejszej pracy było podsumowanie wyników interwencji dotyczących nietoperzy w mieście Bielsko-Biała. Dane uzyskane z interwencji stanowią uzupełnienie wiedzy na temat fauny tych ssaków na Pogórzu Śląskim.

Zgromadzone informacje pochodzą z rejestrów interwencji prowadzonych przez członków stowarzyszenia Dziewięścił oraz Ośrodka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik” z Bielska-Białej (nietoperze oznaczali autorzy, ze zdjęć). Jak wynika z przeprowadzonego wywiadu ze schroniskiem w Bielsku-Białej, w przeciągu ostatniego roku nie prowadzono interwencji związanych z nietoperzami. Rejestr pochodzi z okresu od marca 2016 do maja 2017 roku, czyli przeszło jednego roku. Większość nietoperzy po dokarmieniu i przechowaniu na czas mrozów, została ponownie wypuszczona na wolność. Jedynie jeden osobnik borowca wielkiego, pomimo podjęcia próby leczenia uszkodzonego skrzydła, po kilku dniach padł. Przy określaniu miejsca odnalezienia nietoperzy stosowano kwadraty, siatki geograficzne (10' x 5') za Atlasem Ssaków Polski (IOP Kraków).

Interwencje najczęściej dotyczyły mroczka posrebrzanego *Vespertilio murinus*. Gatunek ten był notowany jedenaście razy. Sporadycznie interweniowano w przypadku borowców wielkich *Nyctalus noctula* (choć dominowały pod względem liczby osobników) oraz karlików (karlik większy *Pipistrellus nathusii* oraz karlik oznaczony jedynie do rodzaju *Pipistrellus* sp.). Mroczka pozłocistego *Eptesicus nilssonii* oraz nocka wąsatka *Myotis mystacinus* stwierdzono dwa razy. Jedna interwencja dotyczyła gacka szarego *Plecotus austriacus*. Większość nietoperzy znajdowano w budynkach mieszkalnych lub użyteczności publicznej. Przeważnie były w dobrej kondycji i z sukcesem udawało się je wypuścić na wolność.

Tab. 1. Zestawienie interwencji prowadzonych na przełomie 2016/2017 roku w Bielsku-Białej.

Tab. 1. List of chiropterological interventions made in 2016/2017 in Bielsko-Biała.

Lp. / No.	Data / Date	Gatunek / Species	Liczba osob- ników / Number of indi- viduals	Lokalizacja, kwadrat / Locality, atlas square	Uwagi / Comments
1	31.03.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	dostarczony do Ośrodka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik” w Bielsku-Białej.	Wypuszczony.
2	03.04.2016 r.	gacek szary <i>Plecotus austriacus</i>	1	dostarczony do Ośrod- ka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik”.	Wypuszczony.
3	16.04.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	dostarczony do Ośrodka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik”.	Wypuszczony.
4	1.05.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	dostarczony do Ośrod- ka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik”.	Wypuszczony.
5	02.05.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	dostarczony do Ośrod- ka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik”.	Wypuszczony.
6	08.07.2016 r.	karlik większy <i>Pipistrellus nathusii</i>	11	Wilamowice kwadrat: 11Pd.	Znalezione w dziupli ściętego drzewa. Wypusz- czono.

7	22.07.2016 r.	mroczek poźlocisty <i>Eptesicus nilssonii</i>	1	Jaworze, na strychu budynku mieszkalnego, na którym właściciele wcześniej notowali nietoperze, 10Pi.	Martwy osobnik, dł. przedramienia 39 mm.
8	18.08.2016 r.	mroczek poźlocisty <i>Eptesicus nilssonii</i>	1	Bielsko-Biała, w budynku przy ulicy Suchej, 11Pg.	Samiec. dł. przedramienia 38 mm. Wypuszczony.
9	08.09.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	Bielsko-Biała, przy ulicy Michałowicza, 11Pg.	Wypuszczony.
10	10.09.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	Bielsko-Biała, na balkonie, przy ulicy Mostowej, 11Pg.	Wypuszczony.
11	11.09.2016 r.	borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>	1	Kobiernice k/Kęt, 11Pe.	Osobnik posiadał złamane skrzydło, którego nie udało się wyleczyć.
12	28.12.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	Dostarczony do Ośrodka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik”.	Wypuszczony.
13	30.12.2016 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	dom mieszkalny w Bielsku-Białej przy ulicy Drewnianej, 11Pg.	Wypuszczony.
14	13.01.2017 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	klatka schodowa w galerii handlowej w Bielsku-Białej, przy ulicy Mostowej, 11Pg.	Wypuszczony.
15	14.02.2017 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	Bielsko-Biała, ul. Michałowicza, 11Pg.	Wypuszczony.
16	28.02.2017 r.	mroczek posrebrzany <i>Vespertilio murinus</i>	1	Mikuszowice Bielskie, 11Pg.	Wypuszczony.
17	01.03.2017 r.	borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>	3	Czechowice Dziedzice (ul. Górnicza), 11Pa.	Leżące na trawniku przed blokiem mieszkalnym.
18	05.03.2017 r.	borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>	1	Goczałkowice-Zdrój (ul. Jeziorna), 10Pc.	Odnaleziony w dzień na drzewie, fotografie nietoperza wykonał Tomasz Lubaszewski z Klubu Ornitologów. Nietoperz pozostawiony w miejscu odnalezienia.

19	10.03.2017 r.	borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>	69 +1 mar- twy	Czechowice Dziedzice, 11Pa.	W dwóch szczeli- nach betonowych płyt dachu opusz- czonego magazynu znajdującego się w pobliżu stawu „Pław Dol- ny”.
20	27.04.2017 r.	karlik nieoznaczony (identyfikacja na podstawie zdjęć)	1	Bułowice k/Andrychowa, 11Pe.	Przemoczony nie- toperz znaleziony w rynnicy domu mieszkalnego.
21	01.05.2017 r.	nocek wąsatek <i>Myotis mystacinus</i>	1	Jaworze, ulica Wapienicka, 10Pi.	Pod okapem dachowym jedno- rodzinnego domu mieszkalnego.
22	06.05.2017 r.	borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>	1	Park miejski w Pszczynie, 10Pc.	Przemoczony osobnik leżący na trawniku.
23	7.08.2017 r.	nocek wąsatek <i>Myotis mystacinus</i>	1	Bielsko-Biała, ulica Jaskrowa, 10Pi.	Z zewnętrznej strony mieszkania, w rogu okna bloku mieszkalnego. Samiec

Częsta obecność mroczka posrebrzanego w powyższym zestawieniu potwierdza dotychczasowe obserwacje. W latach poprzednich nietoperz ten był licznie odnotowywany w Bielsku-Białej. Na przełomie lat 1998-2013 obserwowano go 16 razy (Mysłajek et al. 2015). Jest gatunkiem występującym w całym kraju, najczęściej jednak spotykany jest poza okresem rozrodu. Nietoperz ten odbywa długie wędrówki (Pavlinic i Tvrković 2003, Lesiński et al. 2001). Istnieją też coraz liczniejsze doniesienia o osobnikach hibernujących w naszym kraju (Gottfried et al. 2008). Ostatnio odnotowano też osobnika hibernującego w Jaskini Krowiej na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego (Grzywiński et al. 2016). Najczęściej na swoje zimowe kryjówki, nietoperze te, wybierają miejsca słabo izolowane termicznie (Dziegielewska 2002, Gottfried et al. 2008). Nierzadko notowany jest też w blokach mieszkalnych dużych miast (Lesiński et al. 2001).

Warte odnotowania są letnie stwierdzenia mroczka poźlocistego, którego dotychczas nie stwierdzano w Bielsku-Białej, ani w jego bezpośrednich okolicach. Najbliższe letnie stanowiska tego gatunku znane są z Beskidu Żywieckiego (Mysłajek et al. 2010) oraz z leżących 20 km na zachód Górek Wielkich (Mysłajek et al. 2015). Mroczek poźlocisty jest gatunkiem borealno-górskim (Rydell 1993). Informacje o jego występowaniu pochodzą z niewielu rejonów w Polsce (Sachanowicz et al. 2006). Najczęściej notowany był w górach, zarówno w Tatrach (Piksa 1998, Piksa 2002), w Beskidzie Sądeckim (Szkudlarek et al. 2008), Beskidzie Niskim (Grzywiński 2003, Szkudlarek et al. 2008), jak i Sudetach (Szkudlarek et al. 2002). Spotykany jest też w północno-wschodniej Polsce (Lesiński et al. 2004), na Suwalszczyźnie (Sachanowicz et al. 2001, Marzec 2003, Marzec et al. 2008). Z pozostałych obszarów znany jest z pojedynczych stwierdzeń (Grzywiński 2012, Ciechanowski 2016).

Borowce wielkie na swoje zimowe kryjówki wybierają schronienia słabo izolowane termicznie, głównie w nadziemnych częściach budynków, ale stwierdzone były też w dziuplach

czy podziemiach. Osobniki tego gatunku odnajdywano w wielu nietypowych miejscach, np. pod parapetami i framugami, między szybami okien, w rynnach z PCV, czy w przewodach wentylacyjnych, czyli kryjówkach, które okazują się z czasem nietrafionym schronieniem (Dzięgielewska i Dzięgielewski 2002, Łupicki et al. 2007, Mysłajek i Figura 2007, Sachanowicz i Wower 2009). Stwierdzenie tych nietoperzy w szczelinie magazynu w Czechowicach Dziedzicach, w słabo izolowanej kryjówce jest kolejnym dowodem, że gatunek ten wykazuje bardzo dużą odporność na niskie temperatury. Borowce wielkie występują praktycznie na terenie całego kraju, z wyłączeniem wysokich gór (Sachanowicz et al. 2006). Liczne stwierdzenia podczas interwencji potwierdzają postępującą synantropizację tego gatunku (Lesiński 2006).

Podziękowania

Podziękowania należą się Paulinie Pietraszko za pomoc w odbieraniu nietoperzy oraz Agnieszce i Sławomirowi Łyczko z Ośrodka Rehabilitacji Dzikich Zwierząt „Mysikrólik” z Bielska-Białej, za udostępnienie danych.

LITERATURA

- CIECHANOWSKI M. 2013. Pierwsze stwierdzenie rozrodu i zimowania mroczka pozłocistego *Eptesicus nilssonii* na Pomorzu Gdańskim. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 69, 6: 543–549.
- DZIEGIELEWSKA M. 2002. Mroczki posrebrzane w Szczecinie. *BIUL. PTOP „Salamandra”* 16: 18.
- DZIEGIELEWSKA M., DZIEGIELEWSKI K. 2002. Zimowe kryjówki borowców wielkich w aglomeracji miejskiej. *Nietoperze* 3, 2: 299–300.
- GOOTFRIED I., GOTTFRIED T., KMIECIK P. 2008. Zimowe stwierdzenia mroczka posrebrzanego *Vespertilio murinus* na Dolnym Śląsku. *Nietoperze* 9, 2: 231–233.
- GRZYWIŃSKI W. 2003. Chiropterofauna Magurskiego Parku Narodowego. *Nietoperze* 4, 2: 155–162.
- GRZYWIŃSKI W., BORATYŃSKI J.S., GÓRECKI J., JAROS R., IGNACZAK M., KARWOWSKA B., KMIECIK A., KMIECIK P., ŁOCHYŃSKI M., MALAK K., POŁOWY K., WIECZOREK M., WOJTASZYN G. 2012. Bats hibernating in stand-alone bunkers of the Miedzyrzecki Fortified Front in the years 2005–2012. *Vespertilio* 16: 149–157.
- GRZYWIŃSKI W., NOWAK J., KOZAKIEWICZ K., KLASA A. 2016. Mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus* – nowy gatunek nietoperza w Ojcowskim Parku Narodowym. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 72, 5: 396–398.
- LESIŃSKI G., FUSZARA E., FUSZARA M., KOWALSKI M., WOJTOWICZ B. 2001a. The parti-coloured bat *Vespertilio murinus* in Warsaw, Poland. *Myotis* 39: 21–25.
- LESIŃSKI G., FUSZARA E., KOWALSKI M. 2001b. Charakterystyka miejskiego zgrupowania nietoperzy Warszawy. *Nietoperze* 2, 1: 3–17.
- LESIŃSKI M., KOWALSKI M., DOMAŃSKI J., DZIĘCIOŁOWSKI R., LASKOWSKA-DZIĘCIOŁOWSKA K., DZIEGIELEWSKA M. 2004. The importance of small cellars to bat hibernation in Poland. *Mammalia* 68: 345–352.
- LESIŃSKI G. 2006. Wpływ antropogenicznych przekształceń krajobrazu na strukturę i funkcjonowanie zespołów nietoperzy w Polsce. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- ŁUPICKI D., SZKUDLAREK R., CICHOCKI J., CIECHANOWSKI M. 2007. Zimowanie borowca wielkiego *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774) w Polsce. *Nietoperze* 8, 1–2: 27–38.
- MARZEC M. 2003. Zimowanie nietoperzy w piwnicach na terenie leśnym i otwartym. *Nietoperze* 4, 2: 141–145.
- MARZEC M., SIWAK P., SIWAK K., ŚWIERUBSKA T. 2008. Ochrona miejsc zimowania nietoperzy w Parku Krajobrazowym Puszczy Rominckiej i Suwalskim Parku Krajobrazowym. *Nietoperze* 9, 2: 167–177.

- MYSŁAJEK R.W., FIGURA M. 2007. Stwierdzenia borowca wielkiego *Nyctalus noctula* w budynkach w zachodniej części Karpat. Nietoperze 8, 1-2: 67-68.
- MYSŁAJEK R.W., KUREK K., NOWAK S., ORYSIAK P. 2010. Nietoperze Chiroptera Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Nietoperze 11, 1-2: 31-43.
- MYSŁAJEK R.W., KUREK K., JONDERKO T., TOŁKACZ K., KISZA N., GEWARTOWSKA O., DORDA A., NOWAK S., WARCHAŁOWSKI M. 2015. Różnorodność gatunkowa i ochrona nietoperzy Pogórza Śląskiego. Chrońmy Przyr. Ojcz. 71, 3: 163-178.
- PAVLINIĆ I., TVRTKOVIĆ N. 2003. The presence of *Eptesicus nilssonii* and *Vespertilio murinus* in the Croatian bat fauna confirmed. Nat. Croat. 12, 2: 55-62.
- PIKSA K. 1998. The chiropterofauna of the Tatra Mts. Vespertilio 3: 93-100.
- PIKSA K., NOWAK J. 2002. Noteworthy records of northern bat *Eptesicus nilssonii* (Chiroptera: Vespertilionidae) in the Tatra Mountains. Acta Zool. Cracov. 45: 321-324.
- RYDELL J. 1993. *Eptesicus nilssonii*. Mamm. Species 430: 1-7.
- SACHANOWICZ K., MARZEC M., CIECHANOWSKI M., RACHWALD A. 2001. Nietoperze Puszczy Romińskiej. Nietoperze 2, 1: 109-115.
- SACHANOWICZ K., CIECHANOWSKI M., PIKSA K. 2006. Distribution patterns, species richness and status of bats in Poland. Vespertilio 9-10: 151-173.
- SACHANOWICZ K., WOWER A. 2009. Borowce wielkie na balkonach katowickiego wysokościowca. Przyr. Górn. Śl. 58: 6-7.
- SZKUDLAREK R., PASZKIEWICZ R., HEBDA G., GOTFRIED T., CIEŚLAK M., MIKA A., RUSZLEWICZ A. 2002. Atlas rozmieszczenia nietoperzy w południowo-zachodniej Polsce – stanowiska zimowe z lat 1982–2002. Nietoperze 3: 197-235.
- SZKUDLAREK R., WĘGIEL A., WĘGIEL J., PASZKIEWICZ R., MLECZEK T., SZATKOWSKI B. 2008. Nietoperze Beskidu Sądeckiego i Beskidu Niskiego. Nietoperze 9: 1: 29-58.

Summary

Six species of bats were recorded in Bielsko-Biala and its environs: *Vespertilio murinus*, *Plecotus austriacus*, *Pipistrellus nathusii*, *Eptesicus nilssonii*, *Nyctalus noctula*, *Myotis mystacinus*. All the taxa are typical for urban fauna. The data were gathered during interventions carried out to help bats accidentally found in human settlements. The most frequently recorded species was the Particoloured Bat *Vespertilio murinus* and the most numerous one was the Noctule *Nyctalus noctula*. We have noted the presence of the Northern Bat *Eptesicus nilssonii*, not reported from Bielsko-Biala so far.

Adresy autorów:

Marcin Warchałowski
 Uniwersytet Zielonogórski, Katedra Zoologii
 ul. Szafrana 1, 65-516 Zielona Góra
 Stowarzyszenie Dziewięciśl, 34-324 Lipowa 157
 e-mail: marcin.warchalowski@dziewiecsil.org

Monika Pietraszko
 Uniwersytet Wrocławski, Zakład Biologii
 Ewolucji i Ochrony Bezkręgowców
 ul. Przybyszewskiego 63/77, 51-148 Wrocław
 Stowarzyszenie Dziewięciśl, 34-324 Lipowa 157